SIYOSIY ELITANING DAVLAT BARQARORLIGI VA DEMOKRATIK INSTITUTLARGA TA'SIRI

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi
"Islom iqtisodiyoti va xalqaro munosabatlar"ta'lim yo'nalishi
1-bosqich talabasi ***Poyonov Jahongir***
+998 99 435 03 08

Annotatsiya: Ushbu maqolada siyosiy elitaning davlat boshqaruvi tizimidagi o'rni, jamiyat taraqqiyotiga ko'rsatadigan ta'siri hamda demokratik institutlar faoliyatidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, siyosiy elitaning davlat barqarorligini ta'minlashdagi roli, siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtiroki hamda demokratik jarayonlarga ta'siri yoritiladi. Maqolada siyosiy elitaning ijobiy va salbiy jihatlari ilmiy-nazariy asosda ochib berilgan.

Kalit so'zlar: siyosiy elita, demokratiya, davlat boshqaruvi, siyosiy tizim, hokimiyat, fuqarolik jamiyati, siyosiy institutlar.

Аннотация: В данной статье анализируется роль политической элиты в системе государственного управления, её влияние на развитие общества и значение в деятельности демократических институтов. Также рассматривается роль политической элиты в обеспечении государственной стабильности, её участие в процессе принятия политических решений и влияние на демократические процессы. В статье раскрываются положительные и отрицательные стороны политической элиты на научно-теоретической основе.

Ключевые слова: политическая элита, демократия, государственное управление, политическая система, власть, гражданское общество, политические институты.

Abstract: This article analyzes the role of the political elite in the system of public administration, its impact on social development, and its significance in democratic institutions. It also examines the role of the political elite in ensuring state stability, participation in political decision-making, and influence on democratic processes. The article reveals both positive and negative aspects of political elites on a scientific and theoretical basis.

Keywords: political elite, democracy, public administration, political system, power, civil society, political institutions.

Tan olish kerakki, har qanday davlatning rivojlanishi bevosita siyosiy boshqaruv tizimi va ushbu tizimni boshqaruvchi siyosiy kuchlar faoliyatiga bog‘liqdir. Jamiyat taraqqiyoti, davlat barqarorligi, iqtisodiy rivojlanish hamda fuqarolarning siyosiy faolligi ko‘p jihatdan siyosiy elitaning qanday faoliyat yuritishiga taqaladi. Chunki siyosiy elita davlat hokimiyatini boshqaruvchi, siyosiy qarorlar qabul qiluvchi hamda jamiyat taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlarini belgilovchi ijtimoiy qatlam hisoblanadi.

Siyosiy elita tushunchasi siyosatshunoslik fanining muhim kategoriyalaridan biri bo‘lib, u turli davrlarda turlicha talqin qilingan. Siyosiy elita deganda jamiyatda siyosiy hokimiyatga ega bo‘lgan, davlat boshqaruvi jarayonida faol ishtirok etadigan hamda jamiyat manfaatlariga ta’sir ko‘rsatadigan shaxslar guruhi tushuniladi.1 Ushbu qatlam davlat va jamiyat hayotining eng muhim masalalarini hal qilishda asosiy rolni bajaradi. Ma’lumki, bugungi globallashuv davrida siyosiy elitaning o‘rni va ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki zamonaviy demokratik jamiyatlarda davlat boshqaruvining samaradorligi, qonun ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarining ta’minlanishi ham ko‘p jihatdan siyosiy elita faoliyatiga bog‘liqdir. Shu bois, siyosiy elitaning davlat barqarorligi

1 Odilqoriyev X.T., Razzoqov D.X. Siyosatshunoslik – T.: O‘qituvchi, 2012. – B. 289–315.

va demokratik institutlarga ta’sirini o‘rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida ham demokratik islohotlar, ochiqlik va oshkoralik siyosati izchil amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlarda siyosiy partiyalar, parlament hamda fuqarolik jamiyati institutlarining roli tobora ortib bormoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan islohotlar natijasida davlat boshqaruvi tizimida xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi samarali siyosiy mexanizmlarni shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Siyosiy elita masalasi qadimgi davrlardan boshlab olimlar va mutafakkirlar e’tiborida bo‘lgan. Xususan, qadimgi yunon faylasufi Plato davlatni bilimli va dono kishilar boshqarishi kerakligini ta’kidlagan. Keyinchalik esa italiyalik siyosatshunoslar Gaetano Mosca[2] va Vilfredo Pareto[3] siyosiy elita nazariyasini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Ularning fikricha, jamiyat har doim boshqaruvchi ozchilik va boshqariluvchi ko‘pchilikdan iborat bo‘ladi.

Bugungi globallashuv davrida siyosiy elitaning o‘rni yanada ortib bormoqda. Chunki zamonaviy demokratik davlatlarda siyosiy barqarorlikni saqlash, iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda inson huquqlarini himoya qilish masalalari siyosiy elita faoliyati bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bilan birga, siyosiy elitaning noto‘g‘ri faoliyati korrupsiya, hokimiyatning markazlashuvi, demokratik institutlarning zaiflashuvi kabi salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin.[4] Shu nuqtai nazardan, siyosiy elitaning davlat barqarorligi va demokratik institutlarga ta’sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Har qanday davlatning siyosiy

2 Mosca, G. The Ruling Class. – New York: McGraw-Hill, 1939.

3 Pareto, V. The Mind and Society. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1935.

4 Mills, C. W. The Power Elite. – Oxford: Oxford University Press, 1956.

tizimida siyosiy elita muhim o‘rin egallaydi. Chunki davlat boshqaruvi tizimining samarali faoliyat yuritishi ko‘p jihatdan siyosiy rahbarlarning bilim darajasi, siyosiy tajribasi va boshqaruv salohiyatiga bog‘liqdir. Siyosiy elita davlat hokimiyati organlarini shakllantirish, ichki va tashqi siyosatni belgilash, qonunlarni ishlab chiqish hamda jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlarini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi.

Siyosiy elitaning asosiy vazifalaridan biri davlat barqarorligini ta’minlash hisoblanadi. Chunki jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlar manfaatlarini muvofiqlashtirish, siyosiy nizolarni oldini olish va fuqarolar o‘rtasida ijtimoiy hamjihatlikni saqlash aynan siyosiy boshqaruv bilan bog‘liqdir. Agar siyosiy elita xalq manfaatlariga xizmat qilsa, davlat va jamiyat o‘rtasida o‘zaro ishonch shakllanadi. Bu esa siyosiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, siyosiy elita davlatning iqtisodiy rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega. Chunki iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish, investitsiyalarni jalb qilish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish ham siyosiy qarorlarga bog‘liqdir. Masalan, Singapur davlatining qisqa muddat ichida rivojlangan mamlakatga aylanishida siyosiy elitaning to‘g‘ri boshqaruv siyosati muhim rol o‘ynagan. Xususan, Lee Kuan Yew boshchiligidagi siyosiy boshqaruv tizimi korrupsiyani kamaytirish, meritokratiya tamoyillarini joriy qilish hamda iqtisodiy modernizatsiyani amalga oshirish orqali mamlakat taraqqiyotiga katta hissa qo‘shgan.[5] Biroq siyosiy elitaning faoliyati doimo ham ijobiy natijalarni bermaydi. Ayrim hollarda hokimiyatning tor doiradagi guruh qo‘lida jamlanishi korrupsiya, nepotizm va manfaatlar to‘qnashuviga olib keladi. Bu esa demokratik institutlarning zaiflashishiga hamda fuqarolarning davlatga bo‘lgan ishonchi pasayishiga sabab bo‘ladi.

5 Lee Kuan Yew. From Third World to First: The Singapore Story. – Singapore Press Holdings, 2000.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Odilqoriyev X.T., Razzoqov D.X. Siyosatshunoslik – T.: O‘qituvchi, 2012. – B. 289–315.
2. Mosca, G. The Ruling Class. – New York: McGraw-Hill, 1939.
3. Pareto, V. The Mind and Society. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1935.
4. Mills, C. W. The Power Elite. – Oxford: Oxford University Press, 1956.
5. Lee Kuan Yew. From Third World to First: The Singapore Story. – Singapore Press Holdings, 2000.